STADSDELSEXPERTER:
INVÅNARES RÖSTER
I ETT BLANDOMRÅDE I TROLLHÄTTAN

ETT FOU-PROJEKT MELLAN
HÖGSKOLAN VÄST
OCH TROLLHÄTTANS STAD

Erika Karlsson
Hedvig Rudström
Emil Gahnström
Per Assmo
Fredrik Sunnemark

Rapport i korthet

Högskolan Väst 2022

Forsknings- och utvecklingsmiljön Samskapande hållbara samhällen (SHS) vid Högskolan Väst har under flera år arbetat i nära samverkan med kommunen Trollhättans Stad. Främst genomförs samarbetet i form av projekt finansierade av Delegationen mot segregation (Delmos) där fokus ligger på olika aspekter av segregation och social hållbarhet. Denna rapport sammanfattar ett Delmos-projekt som genomförts 2021–2022. Projektet leddes av Samhällsbyggnadsförvaltningen vid Trollhättans Stad och hade stöd i kommunens mål- och resursplan, hållbarhetspolicy och strategi för social hållbarhet. SHS deltog genom forskning samt som utbildare för kunskapsspridning.

Segregation har sedan länge varit en svår utmaning för Trollhättans Stad. Tidigare rapporter har beskrivit och analyserat den både ur ett generellt statistiskt perspektiv och ur perspektivet ungas rörelsemönster i staden (Karlsson et al., 2021; Sunnemark et al., 2021). Vad gäller bostadssegregation pekar tidigare rapporter på ett behov av mer kunskap om hur förväntningar på, och identiteter kopplade till, platser i staden påverkar var Trollhättans invånare bor, vistas och lever sina liv.

Det Delmos-projekt som ligger till grund för denna rapport tog sin utgångspunkt i dessa resultat och lade grunden för ett hela staden-perspektiv där segregation – speciellt bostadssegregation – inte ses som en angelägenhet enbart för vissa utsatta områden utan är en angelägenhet för alla kommunens invånare. Därmed behövs djupare kunskaper och erfarenheter från ett brett spektrum av kommunens invånare för att driva integrationsarbetet framåt. Denna rapport syftar till att öka denna kunskap samt identifiera metoder för fortsatt kunskapsutveckling som kan stödja konkreta förändringar. En del av arbetet är att identifiera möjligheter och hinder för mer integrerade och inkluderande *blandområden* att växa fram och utvecklas i Trollhättan. Sådana områden kan identifieras med hjälp av ett antal indikationer i kombination med DeSO[1]-statistik (Sunnemark et al., 2021:19–24).

Dessa två ambitioner – hela staden-perspektivet och blandområdet – förenas i denna rapport. En fallstudie har gjorts i Innovatum – Norra Skoftebyn – Pettersberg (INSP) som potentiellt blandområde. Enligt Segregationsbarometern (2021a) faller det under kategorin ”områden med goda socioekonomiska förutsättningar” och utifrån de ytterligare indikatorer som används i rapporten kan det anses vara ett blandområde. Statistiskt är det representativt för Trollhättan som helhet och kan därför betraktas som ett Trollhättan i miniatyr.

Rapporten baseras huvudsakligen på en utvecklad tidsrumslig stadsrumsanalys av INSP-området, med intervjuer och geografisk information som grund. Tio invånare från området har deltagit i individuella intervjuer och gemensamma fokusgruppsintervjuer. I rapporten benämns dessa invånare *stadsdelsexperter*, inte för att de besitter en högre grad av expertis om områdets omständigheter än andra utan för att de utgör den mest diversifierade demografiska konstellationen av de sökande till studien och därmed har goda förutsättningar att illustrera livet i området ur både ett brett och ett djupt perspektiv.

Studien visar att det finns både möjligheter till och begränsningar för att området utvecklas som blandområde. Möjligheter identifieras främst i relation till rekreation, utbildning, samhällsdeltagande och trygghetsupplevelse, medan begränsningar identifieras i relation till ekonomiska och etniska förutsättningar på bostadsmarknaden, främst sammankopplade med befintligt bostadsbestånd. Etnicitet identifieras som delvis begränsande även i relation till upplevd trygghet och kultivering av en platsidentitet. Slutsatsen är att fortsatt utveckling av ovan nämnda faktorer, gärna i nära samverkan med områdets invånare, är viktigt för att INSP-området ska realiseras som ett blandområde utifrån ett hela staden-perspektiv.

1 ”DeSO är en rikstäckande indelning som följer läns- och kommungränserna och som delar in Sverige i 5 984 områden” (SCB, 2021g).

FÖRFATTARE

Erika Karlsson är doktorand i arbetsintegrerat lärande med inriktning mot hållbar samhällsutveckling vid Institutionen för ekonomi och IT på Högskolan Väst. Hennes forskning fokuserar på meningsskapande, lärande och samverkan i implementeringen av kommunala strategier för social hållbarhet. Erika undervisar för närvarande i jämförande politik och offentlig förvaltning på Internationella programmet för politik och ekonomi (IPPE) på Högskolan Väst.

Hedvig Rudström är doktorand i arbetsintegrerat lärande med inriktning mot hållbar samhällsbyggnad vid Institutionen för ekonomi och IT på Högskolan Väst. Hennes forskning fokuserar på hållbar utveckling och olika aktörers samverkan kring hållbara samhällsbyggnadsprocesser, såväl politiskt som offentligt och privat. Hedvig undervisar också i hållbar utveckling och planeringsteori på Lantmätarprogrammet på Högskolan Väst

Emil Gahnström har en filosofie masterexamen inom arbetsintegrerat lärande med inriktning mot politiska studier samt en statsvetenskaplig kandidatexamen från Högskolan Väst. I sin masteruppsats fokuserade han på politisk kunskapsproduktion och lärande inom akademien ur ett hermeneutiskt perspektiv. Övriga akademiska intresseområden inkluderar nationalism, politisk teori och historia samt kunskapsfilosofi. För närvarande tjänstgör Emil som forskningsassistent vid Högskolan Väst där han arbetar med samverkansprojekt som rör integration på kommunal nivå samt projekt inom arbetsintegrerat lärande.

Per Assmo är professor i kulturgeografi vid Högskolan Väst, där han också är koordinator för SANORD (Southern Africa Nordic Centre) samt programansvarig för masterprogrammet inom arbetsintegrerade politiska studier. Han är också Extraordinary Professor i politiska studier vid University of the Western Cape i Sydafrika. Per har stor forskningserfarenhet från såväl Sverige som den afrikanska kontinenten. Hans forskningsintressen inkluderar områden såsom hållbar utveckling, migration och integration, internationalisering av högre utbildning och arbetsintegrerat lärande. Han har inom flera av dessa forskningsområden utvecklat tidsrumsliga perspektiv och analysmetoder utifrån begreppet tidsgeografi.

Fredrik Sunnemark är docent i idéhistoria vid Högskolan Väst, där han också är programansvarig för masterprogrammet i arbetsintegrerade studier. Han har lång erfarenhet av samverkan kring demokrati- och inkluderingsfrågor inom ramen för exempelvis Mångfaldscentrum och Demokratiinitiativet. Fredrik har bred forskningserfarenhet både nationellt och internationellt och hans vetenskapliga intressen har omfattat bland annat ideologi och retorik, samtida debatter om mångkulturalism och interkulturalism samt populärkulturella fenomen. För närvarande är hans forskning fokuserad på kunskapsteoretiska aspekter av arbetsintegrerat lärande.

INNEHÅLL

Bakgrund **5**
Indikatorer på ett blandområde 6
Fallstudieområdet 8

Metod **10**
Syfte och frågeställningar 10
Materialinsamling 10
Stadsrumsanalys 10
Ett tidsrumsligt helhetsperspektiv 11

Tidsrumslig stadsrumsanalys **13**
Begränsningar och möjligheter på individnivå 13
Begränsningar och möjligheter på social nivå 17
Begränsningar och möjligheter på samhällsnivå 20

Avslutande diskussion **23**
Tidsrumsliga begränsningar och möjligheter 23
Ett potentiellt blandområde? 24
En tidsrumslig modell för stadsrumsanalys 24

Referenser **26**

BAKGRUND

Delmos förstår segregation som relationell, som att människor lever och verkar separerade från varandra. Deras långsiktiga målsättning är att få mer kunskap om segregationens strukturella orsaker och ett led i det är den så kallade Segregationsbarometern. Med den anges segregation på två olika sätt: med ojämnlikhetsindex och områdestyp. Ojämlikhetsindexet sägs ange ”graden av segregation i en kommun eller ett län”, men det visar inte hur socioekonomiska skillnader tar sig uttryck i mindre områden (Segregationsbarometern, 2021d). Indexet är ett viktigt verktyg i arbetet mot segregation, men det lämpar sig inte för denna studie av ett mindre område i Trollhättan. Med områdestyp anges i stället enskilda områdens socioekonomiska förutsättningar, vilket gör att de kan relateras till förutsättningarna i andra områden. Dock anges inte graden av segregation. I linje med syftet i denna rapport är områdestyp en passande modell.

De indikatorer Segregationsbarometern (2021b) använder sig av för att påvisa ”olika socioekonomiska förutsättningar” ingår i ”det socioekonomiska indexet” och är följande:

- andel personer med låg ekonomisk standard
- andel personer med förgymnasial utbildning
- andel personer som har haft ekonomiskt bistånd längre än tio månader och/eller varit arbetslösa längre än sex månader.

Dessa är viktiga indikatorer, men segregation skulle utifrån ett sådant förhållningssätt främst tolkas som ett resultat av ekonomiska klasskillnader. Om man även väger in ”ojämlikhet på etnisk grund, sprungen ur diskrimineringsprocesser på arbets- och bostadsmarknad” i de socioekonomiska förutsättningarna får den socioekonomiska segregationen också ett etniskt register (Sunnemark et al., 2021:5).

Med etnisk tillhörighet avses, enligt Segregationsbarometerns definition, ”att någon tillhör en grupp av personer som har samma nationella eller etniska ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande” (Segregationsbarometern, 2021c). Etnicitet registreras dock inte i form av registerdata i Sverige. Däremot har Statistiska centralbyrån (SCB) statistik som på stadsdelsnivå visar antalet individer födda i Sverige respektive utomlands (SCB, 2021d). På så sätt kan man se individens bakgrund som svensk eller utländsk[2].

Ur ett sådant rumsligt perspektiv är en betydande andel personer med utländsk bakgrund bosatta i Trollhättans sydöstra delar, tydligt avgränsade av E45:an som skär genom staden. I dessa områden är den ekonomiska standarden som lägst, koncentrationen av invånare med utländsk bakgrund som högst, andel boende i hyresrätter som störst och utbildnings- och hälsonivån som lägst. I norr, särskilt nordost, dominerar äganderätterna och här bor också de med högst utbildnings- och hälsonivå. I dessa områden är andelen invånare med utländsk bakgrund som lägst och den ekonomiska standarden som högst. Faktum är att i Trollhättan är segregationen kopplad till invånarnas bakgrund starkare befäst än den rent ekonomiska segregationen (Sunnemark et al., 2021:20).

Trollhättans Stad strävar efter att utveckla sitt arbete mot segregation. Begreppet ”hela-staden-perspektiv” (Trollhättans Stad, 2021) förutsätter att man inte enbart fokuserar på de stadsdelar där segregationen drabbar invånarna hårdast. Dessa stadsdelar har tidigare stått i akademiskt, medialt, offentligt och politiskt fokus, medan mindre uppmärksamhet har riktats mot övriga stadsdelar, men utifrån det nya förhållningssättet är de alla delar av en helhet.

Genom att utforska rörelsemönster och hur olika stadsdelar förhåller sig till och påverkas av varandra, kan man se skillnader och likheter mellan olika stadsdelar och därigenom öka kunskapen om och förståelsen för begränsningar och möjligheter att skapa en mindre segregerad och mer jämlik stad. Med ett hela staden-perspektiv begränsas inte fokus till existerande problem i utsatta områden, utan låter en utforska omständigheter i stadsdelar som är, eller har potential att bli,

2 ”Personer med utländsk bakgrund definieras som personer som är utrikes födda, eller inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. Personer med svensk bakgrund definieras som personer som är födda i Sverige med två inrikes födda föräldrar eller en inrikes född och en utrikes född förälder” (SCB, 2021d).

mindre segregerade. Denna rapport presenterar en studie av ett sådant potentiellt blandområde.

Indikatorer på ett blandområde

Begreppet blandområde har ingen formellt etablerad definition. I denna studie avser begreppet ett fysiskt område i staden (antingen en stadsdel eller en sammansättning av stadsdelar) som är, eller har potential att bli, mer heterogent sammansatt och som reflekterar kommunens sammansättning som helhet. Ett blandområde kan med denna definition betraktas som en idealtyp för ett område, som ett slags mikrokosmos av staden.

De indikatorer som i studien anses karakterisera ett blandområde är ekonomisk standard, etnicitet, bostad och bostadskarriär, utbildning, platsidentitet, tillhörighet och trygghet samt demokrati och deltagande. Här har Segregationsbarometerns socioekonomiska index vidareutvecklats för att i högre grad tjäna syftet med denna rapport. Att just dessa indikatorer används motiveras utifrån att ett blandområde ska vara:

a. **inkluderande**, med förutsättningar för människor i olika ekonomiska situationer och med olika etniska bakgrunder att leva och verka i området
b. **trivsamt**, med förutsättningar att känna sig trygg och kunna utveckla identiteter i relation till platsen
c. **utvecklande**, med förutsättningar till mobilitet på bostadsmarknaden och goda möjligheter till utbildning och arbete
d. **stimulerande**, med förutsättningar att vilja och kunna delta i politiska processer som på en eller annan nivå berör livet i området.

Trots att de skiljer sig något åt i detalj kan dessa kriterier härledas till Trollhättans Stads strategi för social hållbarhet (2022b:7), inte minst genom vikten av inkludering:

- Trollhättan är ett livskraftigt samhälle där invånarnas jämlikhet, psykiska och materiella välfärd och jämställdhet mellan könen främjar en balanserad utveckling av samhället.
- Invånarna känner delaktighet, har likvärdiga förutsättningar för utbildning och sysselsättning och en god ekonomisk situation. De har förutsättningar för att bo bra, för att känna gemenskap och tillit till andra och för att uppleva trygghet och god hälsa.
- Trollhättan har ett inkluderande förhållningssätt där samhällets institutioner anpassar sig till invånarnas behov och förutsättningar så att utanförskap och diskriminering motverkas.
- Människor har lika värde med jämlika möjligheter att vara medskapare av samhällsutvecklingen oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk eller religiös tillhörighet, funktionsnedsättning/funktionsvariation, sexuell läggning eller ålder.

Socioekonomiska indikatorer

Ekonomisk standard

Med ekonomisk standard avses i denna studie SCB:s definition, vilken har hushållet som inkomstenhet och individen som analysenhet. Det betyder att alla hushållsmedlemmars disponibla inkomster[3] summeras varpå hushållets totala disponibla inkomst fördelas lika mellan dess medlemmar. Enligt SCB (2021e) avser låg ekonomisk standard ”andelen personer som lever i hushåll vars ekonomiska standard är mindre än 60 procent av medianvärdet för riket” och hög ekonomisk standard ”andelen personer som lever i hushåll vars ekonomiska standard är dubbelt så hög som medianvärdet för riket”. Ett blandområde ska vara tillgängligt att leva och verka i för människor inom båda dessa kategorier samt för de som faller däremellan.

Etnicitet

Med etnicitet avses primärt svensk alternativt utländsk bakgrund i linje med SCB:s definition, vilken har refererats till ovan. Men i studien tas även hänsyn till att etnicitet enligt en sådan definition enbart blir ett resultat av inhemskt eller utländskt påbrå. Därför uppmärksammas här att det kan innefatta något djupare, något som Nash (1996:25) uttrycker som att ”det finns en antagen biologisk och härstammande enhetlighet i gruppen vilken antyder en kontinuitet som varje gruppmedlem besitter och som varje icke-medlem saknar”. Vidare existerar andra möjliga etniska markörer såsom hudfärg, språk, religion, klädmode, kulinariska tradi-

3 ”Disponibel inkomst är summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar. Redovisningen är inklusive kapitalvinst/kapitalförlust, det vill säga den vinst/förlust som uppkommer vid försäljning (realisering) av tillgångar, t.ex. aktier, fonder eller fastigheter” (SCB, 2021c).

tioner, en delad tolkning av historien och sociala förhållningssätt (ibid.:25–28). En av de mest fundamentala förutsättningarna för ett blandområde är att livet i det inte begränsas av etnisk tillhörighet.

Bostad och bostadskarriär

Tillgänglighet till en bostad som möter önskemål, behov och ekonomiska förutsättningar i livets olika faser är central i ett blandområde. Således ska området innehålla såväl hyres- som bostads- och äganderätter för att kunna erbjuda bostäder till alla samhällets invånare, oavsett var de befinner sig i livet eller karriären. Det är grundläggande för att invånarna, när de har ackumulerat tillräckligt med kapital, ska kunna avancera på bostadsmarknaden utan att behöva flytta från området. Prissättningen på hyres-, bostads- respektive äganderätter är av vikt inte enbart för existensen av ett blandområde utan även för dess framtida utveckling, då den i grund och botten avgör vilka som har råd att bo där.

Utbildning

Utbildning som indikator innefattar både invånarnas utbildningsnivå och tillgången till samt kvaliteten på skolorna i området. Ett blandområde består i detta avseende av invånare med blandade utbildningsnivåer och skolor som skapar möjlighet till vidareutbildning vid både yrkesskolor och akademiska lärosäten. Enligt Gellner (2006:35) är det utbildning som gör individer funktionella på arbetsmarknaden, och det är genom delaktighet där som de upplever säkerhet, anständighet och självrespekt i det moderna samhället.

Vad kännetecknar då en skola med hög kvalitet? Författaren och skolexperten Kornhall (2019) listar följande fem saker: att man arbetar långsiktigt, kollegialt (exempelvis med specialfunktioner såsom elevhälsan) och utifrån analyser av resultat, har fokus på undervisningen och hur den utvecklas samt bygger relationer. Kornhall menar också att det är viktigt att skolan bestämmer sig för att göra skillnad på riktigt och inte ger upp. De är alltså inte bara medlen utan också resultatet av en moralisk övertygelse om skolans betydelse för varje barns möjligheter som kännetecknar blandområdets skola.

Platsidentitet, tillhörighet och trygghet

Platsidentitet handlar om den tillhörighet en person känner till en plats. Vanligen är det flera saker som formar den: Kognitivt är det de fysiska attributen, såsom byggnader och den omgivande miljön, och funktionaliteten de skapar för såväl den enskilda individen som kollektivet. Känslomässigt är det vad man har upplevt på platsen, både det man har gått igenom som individ och de gemensamma upplevelser man har haft genom att interagera med andra människor (Shao, 2014:34–37). Det gäller både för enskilda stadsdelar och för en stad eller kommun som helhet. För ett blandområde är det av yttersta vikt att ingen exkluderas från att kultivera den individuella eller delta i den kollektiva platsidentiteten. Där ska råda ett inkluderande klimat där alla kan känna tillhörighet.

Att uppleva sitt närområde som tryggt är en hög prioritet för många människor. Trygghet är vanligen sammankopplat med att inte behöva oroa sig för kriminalitet. ”Den sociala oordningsmodellen” menar att ”uppfattad oordning i en persons närområde leder till rädsla för brottslighet” (Zhao et al., 2002:275). En sådan oordning kan uppfattas vara social och/eller fysisk. Den sociala oordningen kan innefatta ”offentligt fylleri, stökiga tonåringar, och droganvändare”, medan den fysiska oordningen kan innefatta ”vandalism, nedskräpning och sopspridning, och övergivna bilar” (ibid.).

Denna rapport ifrågasätter inte att det finns en korrelation mellan ökad oordning och ökad rädsla för brottslighet. Men studien lägger än högre vikt vid ”den sociala integrationsmodellen” (ibid.). Här ligger fokus på vad som minskar rädslan för brottslighet i stället för på vad som ökar den. Som namnet antyder är det i välintegrerade områden, där man finner sociala anknytningar människor emellan, som rädslan för brottslighet är lägst. Här verkar invånarna också kollektivt för att stärka tryggheten, till exempel genom att ”ingripa med grund i gemenskapens intresse, deltagande i lokala intresseorganisationer, och en vilja att hjälpa till när de närboende är i nöd” (ibid.). Ett blandområde kännetecknas av en känsla av trygghet för alla, och således är det en plats där man agerar gemensamt i trygghetens intresse.

Demokrati och deltagande

Idén om att mångfald har potential att stärka gemenskapen i, och i förlängning öka förtroendet för, det politiska systemet är inte ny. Framväxten av ”multikulturalism” som ett politiskt projekt under 1970- och 80-talet inspirerades till stor del av tanken att de som tidigare varit kulturellt marginaliserade skulle få uppleva jämställdhet (Fukuyama, 2018:111). Enligt Järnbert och Öhrvall (2003:131–132) är deltagandet i demokratiska val jämförelsevis lägre i områden där invånarna lever under fattigare ekonomiska förhållanden. Vidare slår de fast att invånare med utländsk bakgrund går till valurnorna i lägre utsträckning jämfört med invånare med en svensk bakgrund. Det indikerar att förtroendet för det politiska systemet generellt sett är lägre hos de marginaliserade i samhället. Ett välmående blandområde, kännetecknat av inkluderande möjligheter till

ekonomisk utveckling och ett positivt förhållningsätt till mångkulturalism, kan rimligen betraktas ha ett potentiellt högt deltagande i samhällets demokratiska processer och det offentliga samtalet. Det gynnar blandområdet som sådant men även det omgivande samhället.

Fallstudieområdet

Trollhättans kommun

För att ge kontext till fallstudien kan sägas att Trollhättans Stad har cirka 59 000 invånare (SCB, 2022) och är belägen kring Göta Älvsfallen söder om Vänern. Det är en relativt ung kommun som tidigt beskrevs som en typisk svensk industrikommun med stora företag inom tillverkningsindustrin, såsom Saab och Volvo Aero (nuvarande GKN Aerospace). Industrin erbjöd många jobb och med det följde en stor inflyttning, både från andra delar av Sverige och från utlandet. Som en del av miljonprogrammet uppfördes under 1960- och 70-talet därför nya stadsdelar, däribland Kronogården, Lextorp och Sylte, utmed vad som nu är E45:an i stadens södra delar. De nybyggda lägenheterna, med relativt låga hyror, lockade stadens industriarbetarklass liksom nyinflyttade arbetskraftsinvandrare.

På senare år har Trollhättan blivit mer postindustriellt, med flera högteknologiska företag inom kunskapsintensiva sektorer. Arbetsmarknaden i Trollhättan efterfrågar därför i högre utsträckning alltmer högutbildad arbetskraft (Sunnemark et al., 2021:6). I spåren av förändrade förutsättningar på arbetsmarknaden, en ökad flyktinginvandring, nya migrationsmönster samt en bostadspolitik som fortfarande är påverkad av miljonprogrammet har Trollhättan idag kommit att bli en av de mest segregerade kommunerna i Sverige (Börjesson, 2018). För att motverka segregation har konstruktion av inkluderande och blandade bostadsområden blivit en del av kommunens långsiktiga mål för stadens utformning.

Innovatum – Norra Skoftebyn – Pettersberg

En kartläggning av segregationen i Trollhättan utifrån indikatorerna ovan visar att det demografiska statistikområdet (DeSO) Innovatum – Norra Skoftebyn – Pettersberg (INSP)[4] hör till de mer integrerade i Trollhättan (Sunnemark et al., 2021:19–24). DeSO-indelningen ”tar hänsyn till de geografiska förutsättningarna så att gränserna, i möjligaste mån, följer exempelvis gator, vattendrag och järnvägar”, vilket gör att ett DeSO-område kan bestå av en, flera eller delar av vedertagna stadsdelar (SCB, 2021f). INSP är därför inte någon traditionell stadsdel men ett område som statistiskt sett liknar Trollhättan som helhet. Området betraktas i denna studie som ett exempel på ett potentiellt blandområde och används som ett specifikt, rumsligt avgränsat studieobjekt.

INSP-området innefattar tre utifrån bebyggelseform delvis åtskiljbara (stads)delar (se figur 1). Innovatum, eller vad lokalbefolkningen ibland refererar till som Nohab-området, är sprunget ur Trollhättans tidiga industriella framväxt. Detta gamla industriområde är idag moderniserat, men här finns fortsatt byggnader vars exteriör för tankarna mer än 150 år tillbaka i tiden. Med utsikt över Trollhätte kanal och slussområdet har det under senare tid rests nya flerfamiljshus med modern arkitektur. Dessa består mestadels av bostadsrätter, men fler hyresrätter är under utveckling.

I anslutning till Innovatum ligger Norra Skoftebyn, en del av stadsdelen Skoftebyn. Områdets framväxt hänger i hög grad ihop med den tidiga industriella utvecklingen då det lockade nybyggare som ville ha nära till jobbet vid verkstadsföretaget Nohab och slussarna (Trollhättans Stad, 2022a). Området är i hög grad ett villaområde, och eftersom det har vuxit fram under mer än ett århundrade har det en variationsrik bebyggelse med oregelbundna, pittoreska kvarter.

Österut, närmare E45:an, finns bostadsområdet Pettersberg som ligger i anslutning till stadsdelen Karlstorp. Här finner man en något mer varierad bebyggelse, med fler flerfamiljshus än villor. Flerfamiljshusen byggdes under 1960-talet och består av både bostads- och hyresrätter. Här finns även friskolan Nya Skolan Pettersberg.

Statistik

I INSP-området som helhet uppgår andelen hushåll med låg respektive hög ekonomisk standard till 16 respektive 8 procent, nästan i nivå med kommunens 19 respektive 4 procent. Fördelningen mellan de som har en inkomst under respektive över rikets medianinkomst är mycket jämn: 50 respektive 49 procent. Det skiljer sig något gentemot kommunen som helhet där andelen är 44 respektive 55 procent. I området är medianinkomsten 268 900 kronor per år, vilket är något högre jämfört med 249 200 kronor i kommunen som helhet (SCB, 2021e; c).

Andelen invånare med svensk respektive utländsk

4 INSP-området har DeSO-kod 1488C1080 och motsvarar i mesta möjliga utsträckning valdistriktet Skoftebyn N. Se https://data.val.se/val/val2018/karta/K/valdistrikt/14/88/0119/karta.html samt https://experience.arcgis.com/experience/e3b9cc7023df409997a56e32025b18a1 för jämförelse.

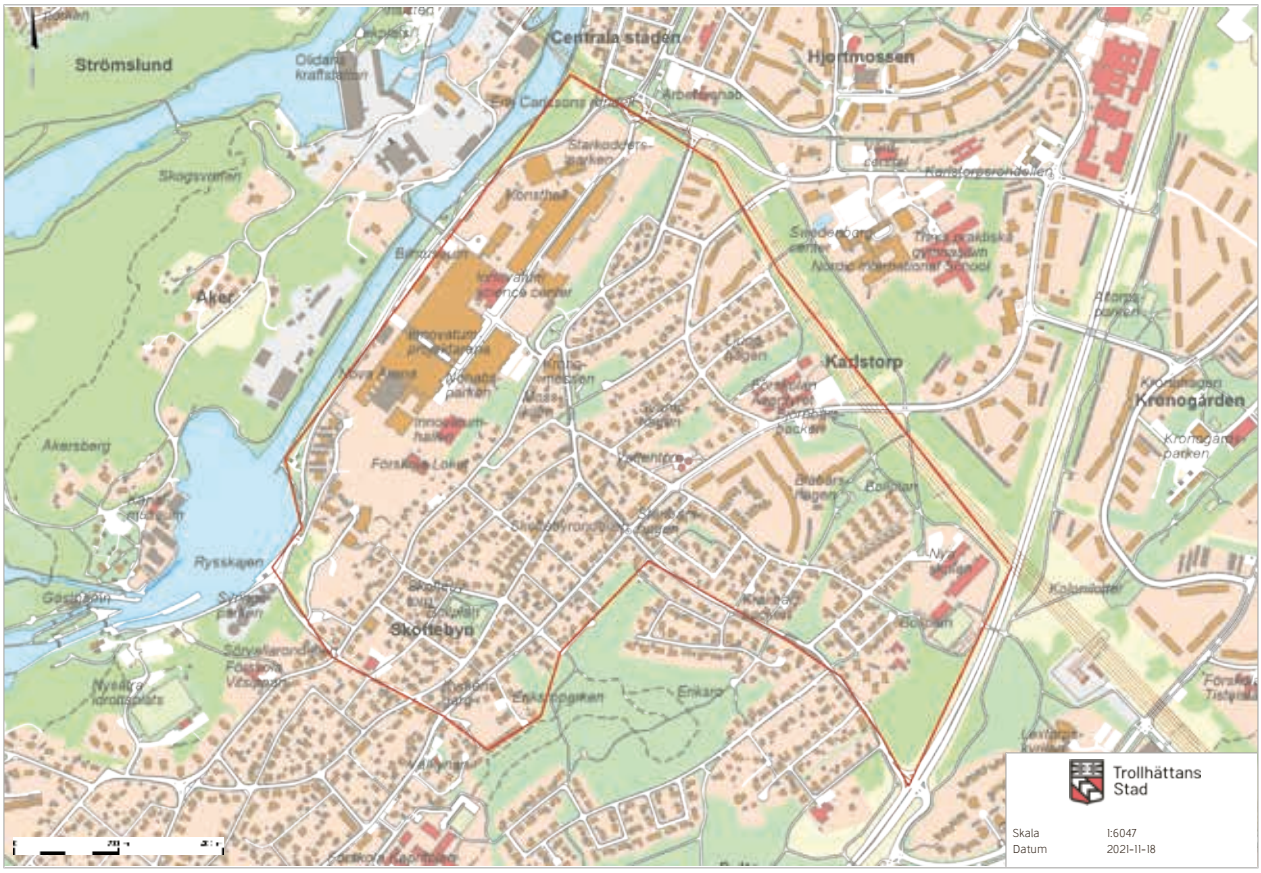

Figur 1. *Karta över området Innovatum – Norra Skoftebyn – Pettersberg.*

bakgrund i området är 71 respektive 29 procent, vilket är nära den kommunala fördelningen på 70 respektive 30 procent. Andelen invånare med en utländsk bakgrund har ökat med över 9 procent sedan 2015, vilket gör att området statistiskt sett har haft en högre etnisk integrering jämfört med kommunen som helhet, där motsvarande ökning är omkring 4,5 procent (SCB, 2021d).

Fördelningen mellan boende i äganderätt (villa) och boende i lägenhet är i princip 50/50 i området, vilket är nära kommunens 47,5 respektive 52,5 procent. Andelen boende i bostads- respektive hyresrätt är exakt samma i området som i kommunen som helhet: 34 respektive 66 procent (SCB, 2021a). Prisnivån på bostäder i området skiljer sig dock från de genomsnittliga priserna i kommunen. Trollhättans kommun har under det senaste året haft ett genomsnittspris per kvadratmeter på 20 648 kronor för bostadsrätter och 25 476 kronor för äganderätter (Svensk mäklarstatistik, 2022). I INSP-området är motsvarande siffror 36 179 respektive 19 134 kronor (Hemnet, 2022).

Även sett till utbildningsnivå finns statistiska likheter mellan området och kommunen som helhet. Bland personer 25–64 år har 9 procent i området en förgymnasial utbildning som högsta utbildning, jämfört med 12 procent i hela kommunen. 42,5 procent i området har en gymnasial utbildning, medan siffran för kommunen är 45 procent. När det gäller eftergymnasial utbildning på mindre än tre år är andelen 17 procent i både området och kommunen. Andelen invånare med eftergymnasial utbildning på tre år eller mer är något högre i området: 29 procent jämfört med 25 procent för kommunen som helhet (SCB, 2021b).

Valdeltagandet kännetecknas också av statistiska likheter. Vid valet 2018 var det nästan identiskt med 84,5 procent för såväl område som kommun i kommunfullmäktigevalet, 84,4 respektive 84 procent i regionfullmäktigevalet och 85,4 respektive 86,5 procent i riksdagsvalet (Valmyndigheten, 2021).

Sammantaget visar de mätbara indikatorerna att INSP-området har stora statistiska likheter med kommunen som helhet. Hur områdets invånare ser på mer mjuka värden är av subjektiv karaktär och kräver en kvalitativ analys.

METOD

Syfte och frågeställningar

Studien bakom denna rapport syftar till att genom kvalitativ stadsrumsanalys bidra till fördjupad kunskap om hur stadsdelsexperter bosatta i området Innovatum – Norra Skoftebyn – Pettersberg (INSP) använder och upplever sitt bostadsområde utifrån ett tidsrumsligt perspektiv. För att uppfylla syftet används följande frågeställningar:

- Vilka upplevda tidsrumsliga begränsningar och möjligheter ger stadsdelsexperterna uttryck för på individnivå, social nivå respektive samhällsnivå?
- Vilka uppfattningar om platsens sociala och fysiskt-rumsliga betydelse och möjligheter till utveckling av ett blandområde ger stadsdelsexperterna uttryck för?
- Hur kan stadsdelsexperters kunskaper nyttiggöras för att bättre förstå platsens betydelse, öka inkluderingen och initiera utvecklingen mot blandstad i Trollhättan?

I förlängningen syftar studien även till att få bättre kunskap om och förståelse för invånarnas förväntningar på olika bostadsområden och deras närmiljöer samt invånarnas identiteter i relation till desamma. Det kan på kort sikt innebära att kommunen kan stärka sin strategiska samverkan och i samråd med invånare genomföra åtgärder i det fysiska stadsrummet för att minska bostadssegregationen. På längre sikt kan den ökade kunskapen om platsidentiteter och det fysiska rummets betydelse användas för att utveckla en realiserbar vision om Trollhättan som blandstad.

Materialinsamling

Studien bakom rapporten är baserad på intervjuer kompletterade med geografisk information (se avsnittet *Stadsrumsanalys*). Som stöd i urvalet av ett potentiellt blandområde har detaljplaner, översiktskartor och stadsdelsknuten statistik använts.

Djupintervjuer och fokusgruppsintervjuer har ägt rum med tio invånare i INSP-området. För att identifiera dem annonserade projektet efter potentiella deltagare och utifrån intresseanmälningarna valdes de tio invånarna ut för att, mot viss ersättning, delta som stadsdelsexperter i studien. Urvalet gjordes för att så väl som möjligt återspegla INSP-områdets demografiska och socioekonomiska struktur ifråga om kön, ålder, familjesituation, boendeform och sysselsättning. Då området är identifierat som ett potentiellt blandområde har urvalet potential att återspegla även kommunens befolkningsstruktur.

Stadsrumsanalys

Hur vi strukturerar våra samhällen och liv är en del i en alltmer komplex värld och vi står idag inför stora kunskapsutmaningar i planerandet och byggandet av städer. En hållbar stadsplanering måste bättre inkludera alla typer av samhällsfrågor och bygga på principer som är ekonomiskt sunda, miljövänliga och socialt ansvarsfulla, till skillnad från traditionella stadsrumsanalyser som är baserade på kvantitativa data med fokus på den uppbyggda miljön (Boverket, 2010).

Även om kvantitativa data är viktiga i all stadsplanering finns det risk för övertolkning av vilken information och kunskap de kan erbjuda analysen av sociala aspekter. Oftast finns en diskrepans mellan övergripande mål om en socialt hållbar stadsutveckling – en stad för alla – och de analyser, strategier och policyer som används för att nå målen. I samhällsplanering dominerar ännu ofta ett perspektiv där identifiering av och lösningar på olika problem delas upp i en sektoriell och en instrumentell ekonomisk-teknisk del. Sådana mer generella top-down-orienterade perspektiv bidrar inte med kunskap om och förståelse för hur olika invånargrupper ser på den komplexa verklighet de lever i. I stället krävs en integrerad, sammanvävd helhetssyn som tar sin utgångspunkt i de människor som berörs på lokal nivå (Assmo, 2015).

Genom systemtänkande ses stadsrummets helhet som något mer än sina fysiska delar, men att inkludera även dess sociala funktioner i analysen av det är förhållandevis nytt. En ledande forskningsinriktning som kopplar det fysiska/byggda till det sociala/kulturella är *space syntax*, där man utvecklar en teori om och en analys av relationen mellan stadens rum och dess sociala företeelser och processer i form av system. Space syntax bottnar visserligen i matematiskt grun-

dade nätverksanalyser baserade på kvantifierbara data, men syftar till att beskriva relationen mellan de ingående delarna i ett system snarare än delarna i sig. Inte minst betonas relationen mellan det byggda rummet och sociala processer, med fokus på frågor kring vad i det fysiskt-rumsliga som spelar roll för olika sociala fenomen. Ett exempel är hur belysning påverkar upplevelsen av trygghet (Legeby et al., 2015).

Att en socialt hållbar stadsutvecklingsprocess är relaterad till invånarnas syn på lokalsamhället har man uppmärksammat i Umeå, där inkludering av sociala dimensioner har gjorts utifrån ett hela staden-perspektiv. Genom att kombinera kvalitativa och kvantitativa metoder har man analyserat möjligheter till och hinder för stadsutveckling över verksamhetsgränser och mellan ideell, privat och offentlig sektor (Umeå kommun, 2020).

På samma sätt fokuserar Trollhättans Stad och projektet bakom denna rapport på segregation och social hållbarhet utifrån ett hela staden-perspektiv. Tidigare samverkansprojekt i kommunen har pekat på behovet av mer handfasta metoder för att finna vad som bör analyseras i en social stadsrumsanalys och hur det kan genomföras rent praktiskt (Sunnemark et al., 2021).

Ett tidsrumsligt helhetsperspektiv

Inspirerat av Hägerstrands (1970; 1985; 1991; Hägerstrand et al., 2009) tidsgeografiska perspektiv används och vidareutvecklas i studien en tidsrumslig analysmodell. Kortfattat utgår modellen från ett helhetsperspektiv inom vilket man utifrån ett individfokus försöker fånga och förstå en komplex verklighet. Detta helhetsperspektiv kan beskrivas som ett teaterdrama med tre integrerade dimensioner (Assmo, 2015):

- **Scenen** – den fysiska miljö där teaterdramat utspelas, exempelvis ett bostadsområde med fysiska attribut såsom bostäder, gator, belysning, VVS, elnät, busshållplatser och lekplatser.
- **Skådespelarna** – de som agerar på scenen, exempelvis invånarna i bostadsområdet.
- **Manuskriptet** – det som styr hur skådespelarna agerar på scenen, exempelvis fysiska och politisk-ekonomiska strukturer, lagar, regler och normer i det samhälle där bostadsområdet finns.

Vilken roll invånarna (skådespelarna) spelar för att få ihop livspusslet (teaterdramat) i och kring bostadsområdet (scenen) beror alltså på samhällsstrukturen, vilken är specifik i tid och rum. För att förstå den komplexa verkligheten i INSP-området samt hur och varför de tre integrerade dimensionerna påverkar invånarnas agerande utgår analysen från individen.

Begränsningar och möjligheter

I det komplext sammanflätade teaterdramat kan individens agerande identifieras utifrån begränsningar och möjligheter. Genom att analysera och förstå begränsningarna i en given tidsrumslig situation kan man också identifiera möjligheterna. Utifrån ett individperspektiv finns tre huvudsakliga, delvis integrerade, former av tidsrumliga begränsningar:

- **Kapacitetsbegränsningar** är främst relaterade till individens fysiska förutsättningar, men innefattar också mentala, kognitiva och intellektuella förutsättningar. De kan exempelvis vara ålder, kön, språk eller utbildning.
- **Relationsbegränsningar** minskar individens kapacitet att samverka med andra individer och grupper. De kan exempelvis vara begränsade sociala kontakter i arbetslivet eller på fritiden.
- **Auktoritetsbegränsningar** kan utgöras av externa maktfaktorer, vanligtvis i form av formella restriktioner (lagar och regler), men också informella strukturer såsom kultur och normer som påverkar attityder och värderingar.

Förenklat kan man säga att formella lagar och regler såväl som informella sociala koder, normer och traditioner i mångt och mycket formar oss människor och vår samhällsstruktur (Assmo & Wihlborg, 2012; 2016). Ur ett individperspektiv råder hierarkier av formella och informella auktoritetsbegränsningar som alla är relaterade till makt, exempelvis relationerna individ–kommun–region–stat och individ–familj–släkt–normer. Auktoritetsbegränsningar är inte deterministiska eller statiska utan organiserade och strukturerade i specifika tidsrumsliga kontexter. Genom att se på begränsningar i relation till lokala maktordningar kan man göra en mer strukturerad analys av människors agerande i tid och rum (Hägerstrand, 1985; Assmo & Wihlborg, 2014) och svara på både *hur* och *varför* vi fysiskt och kognitivt agerar på ett specifikt sätt i en specifik tidsrumslig kontext.

Lokala maktordningar är ett analytiskt begrepp som syftar på sociala (makt)ordningar i relation till fysiska förutsättningar och kognitiv tolkning/förståelse av en specifik process. En lokal maktordning kan definieras som en distinkt tidsrumsligt strukturerad ordning som påverkar och styr aktiviteter och synsätt. En maktordning kan appliceras på olika tidsrumsliga nivåer som ofta påverkar varandra på olika sätt. Genom exempelvis (formellt) valdeltagande eller

Stadsdels-experten / Helhets-perspektivet	**Individnivå** kapacitetsbegränsningar	**Social nivå** relationsbegränsningar	**Samhällsnivå** auktoritetsbegränsningar
Scenen det fysiska rummet/ bostadsområdet			
Skådespelaren invånarens roll i samhället			
Manuskriptet formella/informella samhällsstrukturer			

Tabell 1. *Tidsrumsligt analysverktyg.*

(informellt) samhällsengagemang kan lokala maktordningar påverka och förändra överliggande formella eller informella auktoritetsbegränsningar och därmed överordnade maktordningar (Assmo & Wihlborg, 2016).

Analys på individnivå, social nivå och samhällsnivå

Olika faktorer, såsom utbildning, jobb, ekonomi, bostad, trygghet, tillhörighet och identitet, formar varje enskild individs komplexa verklighet, och bara genom att utgå från individens perspektiv går det att identifiera hur och varför olika faktorer påverkar hens begränsningar och möjligheter i det fysiska och det sociala rummet.

För att få ett helhetsperspektiv och förstå begränsningar och möjligheter i relation till samhällsstrukturer har ett vidareutvecklat tidsrumsligt analysverktyg (se tabell 1) som knyter samman individnivå med social nivå och samhällsnivå använts. Genom att identifiera och jämföra olika individers uppfattningar kan man skönja hur olika faktorer, var för sig eller integrerat, påverkar begränsningar och möjligheter. Verktyget kan användas för att studera samspelet mellan identifierade faktorer och/eller en specifik faktors påverkan.

Genom att inkludera lokala maktordningar kopplade till auktoritetsbegränsningar i analysmodellen kan man förstå att förändringar av såväl formella offentliga strukturer som informella normer kan ha stor påverkan på begränsningar och möjligheter. Exempel på sådana förändringar är förändringar i tillgängliga boendeformer, kreditmöjligheter, kontakter och känsla av tillhörighet.

TIDSRUMSLIG STADSRUMSANALYS

I intervjuer har stadsdelsexperter från INSP-området gett sin syn på vad som är bra respektive dåligt med området och hur det kan utvecklas. Med utgångspunkt i intervjudeltagarnas relation till de segregerande indikatorerna ekonomi, etnicitet, bostad och bostadskarriär, utbildning, platsidentitet, tillhörighet och trygghet samt demokrati och deltagande analyseras här områdets potential som blandområde.

Även om de flesta av indikatorerna presenteras på flera nivåer bör man som läsare ha i åtanke att individers verklighet är ett komplext livspussel där olika begränsningar och möjligheter är mer eller mindre sammanvävda. Det innebär att alla indikatorer inte nödvändigtvis framträder på samtliga tre nivåer för alla individer. Då stadsdelsexperterna diskuterade deltagande och demokrati endast inom ramen för samhällsnivån förekommer indikatorerna inte i redovisningen på individnivå respektive social nivå.

Begränsningar och möjligheter på individnivå

I detta första avsnitt analyseras intervjuerna ur ett individperspektiv. I fokus är därmed begränsningar och möjligheter relaterade till individens fysiska, mentala, kognitiva och intellektuella förutsättningar att genomföra dagliga aktiviteter.

Socioekonomiska indikatorer

Av intresse för studien var att undersöka hur socioekonomiska implikationer påverkar individens möjligheter och begränsningar att leva och bo i INSP-området. Relaterade indikatorer är var i området man vill bo och vilken boendeform man efterfrågar. Intervjuerna med stadsdelsexperterna visar på uppfattningen att området i sig är ”dyrt” och att man bara tack vare en viss socioekonomisk status kan köpa sig en bostad. En av stadsdelsexperterna påtalar att det inte är någonting som vem som helst kan göra.

> *Jag tror att det är en ekonomisk fråga. Min lägenhet var ju inte särskilt dyr… jag betalade 1,3 miljoner för fyra år sedan och har en hyra på 4 000 ungefär, och det är ju inte jättemycket. Men en del lägenheter i detta komplex av hus går ju för 4 miljoner så där. Och det är klart, det hostar inte vem som helst upp.*

Statistik visar att priserna på bostads- och äganderätter i området är förhållandevis höga. Flertalet deltagare uttrycker att det utgör en ekonomisk begränsning för tillgängligheten till området, då individens socioekonomiska förutsättningar i hög utsträckning styr var någonstans inom det man har möjlighet att bosätta sig. Utifrån den tidsrumsliga metodologin är det därmed individens fysiska – i det här fallet materiella – tillgångar som möjliggör eller begränsar dennas förutsättningar. De som har ekonomiskt kapital är mobila inom bostadstrappan, oavsett om det handlar om att flytta från hyresrätt till bostadsrätt eller köpa sig en bostadsrätt när villan blivit för stor.

> *Innan dess bodde vi i ett radhus i Skoftebyn, och innan dess bodde vi i Stockholm, jag och min hustru. […] Och nu [när barnen är utflugna] har det gått så långt att vi är ensamma igen. Det var därför vi köpte bostadsrätt, för att det blev för stort med hus.*

> *Jag tänker att om man är ung, då är det ju inte så lätt att hitta bostad idag. […] Då är det kanske inte så lätt att bosätta sig i Skoftebyn om man inte har någon mamma eller pappa som kan köpa in en.*

Människor som saknar motsvarande ekonomiska medel fastnar i bostadstrappan eftersom det är ekonomiskt omöjligt för dem att äga sitt boende. Det krävs också en viss ekonomisk kapacitet för att överhuvudtaget kunna etablera sig i området och utbudet upplevs som än mer begränsat då etnicitet läggs till som faktor.

Familjer skulle trivas i Skoftebyn, även invandrarfamiljer. Men det är bara villor där. Hur skulle invandrare kunna flytta dit? […] Man måste köpa bostad där, och de flesta invandrare är arbetslösa. Skoftebyn är bara för dem som jobbar och har inkomst. Det är ett fint område.

De socioekonomiska förhållanden som begränsar förutsättningarna att göra bostadskarriär inom INSP-området är mer komplexa än att bara röra ekonomi. Uppfattningen bland flera deltagare är att ekonomi och etnicitet hänger samman, vilket begränsar tillgängligheten till vissa bostadstyper för personer som har invandrat till Sverige ifrån utlandet. Utifrån ett tidsrumsligt perspektiv bidrar därmed både ekonomiska och etniska förutsättningar till individens möjligheter och begränsningar att bo och/eller göra bostadskarriär i området.

Utbildning

Utifrån en tidsrumslig analys ses tillgång till en bra skola som viktig för att främja individens (barnets) mentala, kognitiva och intellektuella förutsättningar. Inom INSP-området finns tre förskolor samt en grundskola. Dessa är Nya Skolans förskola Röllekan, Förskolan Loket, Äventyrets förskola samt Nya Skolan Pettersberg. I tillägg finns flertalet förskolor och skolor i närliggande områden, till exempel Skoftebyskolan, Sylteskolan och förskolan Vitsippan. Deltagarna ger uttryck för att de är nöjda med skolutbudet i INSP-området och dess närområde. Stadsdelsexperter som har barn beskriver utbudet av skolor som avgörande för beslutet att etablera sig i området.

Skolor… gud ja, det var ju jätteviktigt förstås när vi var barnfamilj. Och det var förstås en bidragande orsak till att det blev Skoftebyn […] man har närhet till olika aktiviteter för barnen och en bra skola.

Det finns olika möjligheter för oss och våra barn. Det känns att det är bra förskolor, bra skolor.

Deltagarna är även nöjda med förskolornas och skolornas kvalitet. Vad som menas med kvalitet utvecklas inte av stadsdelsexperterna, men det finns en uppfattning om att en skola är bra om den har ett gott rykte eller om man har hört det av personer i sin närhet.

Det är också intressant att det i området existerar en medvetenhet om utbildningsmöjligheter utanför den traditionella skolgångens ramar.

Man har ju haft intentionen att Kulturskolan skulle locka många fler blandade trollhättebor, men det har ju också blivit ganska så homogent – alltså vilka föräldrar som väljer att utnyttja Kulturskolan.

… och vi är jätteglada för Science Center som finns här. Jag tycker ju att det är väldigt viktigt med utveckling och att visa barnen […] Vi är nästan stammisar där. […] De får ju använda sin hjärna på ett annat sätt också […] mer utveckling, och bygga klossar och sådana grejer.

Stadsdelsexperten refererar till Innovatum Science Center, vilket har som ”mission att öka intresset och förståelsen för teknik, naturvetenskap och industrisamhällets förändring […] genom att skapa möten mellan människa och teknik, teori och praktik, historia och framtid” (Innovatum Science Center, 2022). Det framgår således att den fysiska miljön, i linje med det tidsrumsliga perspektivet, erbjuder både många och goda utbildningsmöjligheter. Dock finns det en uppfattning om att möjligheterna till utbildning endast är många och goda för individer som redan befinner sig i området. Man behöver alltså befinna sig i närområdet eller i närhet till individer som redan känner till skolan eller utbildningen för att ta del av den själv.

Platsidentitet, tillhörighet och trygghet

De tre indikatorerna platsidentitet, tillhörighet och trygghet är relaterade till individens anknytning till platsen och känslomässiga upplevelse av den. Platsen här kan vara kvarteret, stadsdelen eller staden som helhet. Platsidentitet är någonting som skapas i samspel med andra individer och tar sig uttryck i olika grader av utanförskap eller tillhörighet, men till syvende och sist är det individens kapacitet att känna anknytning till platsen som påverkar dennas känsla av trygghet. De sociala och fysiska förutsättningar som finns i området kan ses som antingen begränsningar eller möjligheter.

Ja, vi har väl alltid tyckt om Skoftebyn i och med att vi genom hela livet, min man och jag, har haft kontakt med Trollhättan i och med mina föräldrar […] Och ja, då har Skoftebyn alltid känts som ett trevligt område. Det finns ju många trevliga områden i Trollhättan för all del […] det blev Skoftebyn för att det var där vi hittade huset som vi tyckte om.

Här är individens känslomässiga anknytning till området en anledning till att man har bosatt sig där. Det leder vidare till idén om platsidentitet, till den anknytning en person har till platsen genom såväl dess fysiska förutsättningar som de upplevelser man har haft där. Det är samtidigt nära knutet till det individuella tidsrumsliga perspektivet, och de fysiska förutsättningarna är mycket riktigt något som stadsdelsexperterna lyfter fram när det gäller såväl byggnaderna och naturen som funktionaliteten i området.

> *Jag trivs jättebra, det gör jag. Det finns många fördelar, självklart. Det ena är ju naturen, slussarna – närheten till att promenera eller jogga eller vad man nu vill göra. Det är ju jättebra. Det är inte heller långt ner till centrum ifall man vill promenera dit, och det finns bussar. Så kommunikationerna är ju bra, kan vi säga.*

> *Jag skulle nog sakna […] närheten till slussområdet och Innovatum [om jag inte bodde här]. Jag tycker att det är ett väldigt charmigt område, med de här gamla byggnaderna i industriområdet […] Jag tycker att det är mysigt att byggnaderna är gamla och många har man ändå tagit vara på.*

Yttrandena är genomgående positiva och tittar man närmare syns det tydligt hur den uppfattningen främjar individens möjligheter att kultivera en platsidentitet. Denna ”fina” och ”charmiga” miljö, med både det naturliga och det skapade, är inte endast stimulerande i sig, den är också funktionell då den ger möjlighet till rekreationsaktiviteter. Att området dessutom uppfattas som lättillgängligt i förhållande till centrum ger vidare tyngd till dess funktionalitet relaterat till individens preferenser och behov. Känslomässigt identifierar dock en av stadsdelsexperterna en begränsning.

> *Men det känns ju också lite som att Skoftebyn ändå är mer familj […] om jag var 25 och skulle flytta till Trollhättan, då kanske jag inte hade dragit mig till just Skoftebyn.*

Det stadsdelsexperten lyfter fram här är en begränsning för unga vuxna som lever som singlar. Den kan ses som ett direkt hinder för dem att kultivera den känslomässiga delen av platsidentiteten, då de under dessa premisser sannolikt inte kommer att ha några nämnvärda upplevelser här. Men att det finns möjligheter till bättre tidsrumsliga förutsättningar för att kultivera platsidentiteter inom INSP-området inom en överskådlig framtid, kanske även för dem som inte väljer området i dagsläget, är också något som lyfts fram.

> *Nu finns det ju en, två, tre, fyra restauranger. […] Men de är ju lunchrestauranger allihop. Det hade ju varit käckt att ha någonting på kvällen också, så att det blir lite mer som en kvarterskrog.*

> *Jag tycker att det är bra att de bygger mer. För ju mer folk det blir, desto mer liv blir det, och det gör väl att det blir attraktivare även för näringslivet […] jag tänker mer på den kommersiella grejen med någon form av butiker…*

Stadsdelsexperterna visar upp en blandad syn på vad som skulle behöva ske för att locka nya grupper till området. Vissa menar att ett större utbud av bostäder och nöje är det som kommer att locka unga vuxna, medan andra menar att närvaron av dessa grupper i sin tur kommer locka näringslivet. Att det är en dynamik i området, med ökande antal bostäder och befolkning, som är grundförutsättningen för bättre möjligheter att kultivera platsidentiteter är de dock överens om. Med större kommersiell närvaro följer de fysiska tidsrumsliga förutsättningarna för att vidare stimulera individernas behov och preferenser.

Tillhörigheten till INSP-området tar sig uttryck i olika former och i olika grad. Citaten ovan kan betraktas som någonstans mittemellan de två ytterligheter som presenteras nedan.

> *Området och så känner man till, va. Jag bor i området, arbetar i området, går på gym i området. Det enda som fattas nu är en träningsoverall som det står ”Innovatum-nörd” på, för då behöver jag ju inte lämna området egentligen.*

> *Det blir lite svårt, för jag bor bara där, jag rör mig aldrig där.*

Att möjligheten till kultivering av en platsidentitet finns närvarande i området framgår med tydlighet i det första citatet. Stadsdelsexperten ger uttryck för en fysisk miljö som tillgodoser en stor del av dennas behov och preferenser i tillvaron – funktionaliteten existerar till en grad där identifieringen med området skulle kunna ta sig uttryck i klädsel. Det andra citatet, vilket ger uttryck för en nästintill minimal känsla av tillhörighet, säger ingenting om vare sig fysiska eller sociala begränsningar för en platsidentitet att ta form. Snarare framstår en ovilja att kultivera den genom en aktiv avsägelse från någon typ av deltagande i livet i området.

Påståendet att man aldrig rör sig i INSP-området ger upphov till frågan hur och av vilka anledningar dess invånare tar sig dit och därifrån. En återkommande

upplevd begränsning i områdets funktionalitet är frånvaron av en mataffär, vilken leder till att invånarna behöver ta sig ut ur området för att handla. Det leder till ett behov av goda kommunikationer. Som påvisades ovan så uttrycker en av stadsdelsexperterna att ”det är inte heller långt ner till centrum ifall man vill promenera dit, och det finns bussar. Så kommunikationerna är ju bra, kan vi säga”. Dock verkar inte bussförbindelserna användas i någon större utsträckning.

Här finns ju ingen matbutik, vilket är en stor nackdel. Därför åker jag bil när jag ska handla.

Jag springer eller cyklar ofta till Hemköp, på Hjortmossen.

Snarare än att använda busskommunikationerna tar sig alltså stadsdelsexperterna till matvaruhandeln med privata medel. Det visar att den individuella kapaciteten, kanske i relation till den materiella, är betydande. Men att de fysiska möjligheterna till såväl buss- som gång-, cykel- och biltrafik är på plats är dock ingen garanti för att upplevelsen av att ta sig in i och ut ur området är bra i alla situationer.

Jag tror att jag hade tappat för mycket tid med barnen. Säg att de ska hem vid fyra, halv fem, då är de redan slut och att åka buss med dem, även om de tycker att det är kul, där det ena har en funktionsnedsättning… det är inte riktigt hållbart att sätta honom på en buss efter åtta–tio timmar på förskolan.

Om jag cyklar snabbt kan jag cykla igenom där [Innovatumområdet], men då känner jag mig trygg först när jag kommer upp på Nysätersvägen […] även om jag cyklar via Karlstorp.

Här framträder två former av tidsrumsliga kapacitetsbegränsningar. I det första citatet, vilket rör möjligheten att ta sig till och från jobbet via kollektivtrafiken, är det stadsdelsexpertens levnadssituation som sägs vara hindret. Att resa kollektivt med ett uttröttat barn som därtill har en funktionsnedsättning kan förstås som opraktiskt. Det andra citatet berör den fysiska miljö som omger området, vilken stadsdelsexperten upplever som otrygg att röra sig igenom. Här är det bristen på mänsklig aktivitet och bebyggelse som utgör den tidsrumsliga kapacitetsbegränsningen.

I övrigt är trygghet något invånarna i INSP-området upplever i hög grad.

Området som sådant känns tryggt förutom att samhället är som det är. Men det är ju inte områdets fel, utan här känns väl bra, tycker jag. Sedan sker ju incidenter även här, precis som på alla andra ställen.

Jag tycker att det är så fint i området. Ordentligt överallt, inte minst på torget och runt omkring. Det är välordnat och snyggt. Det är inga […] sådana här sprejade väggar och nedskräpat. Det är rent och fint här.

Cyklist på Karltorpsvägen.

I det första citatet uttrycks trygghet på en generell nivå och i den mån upplevelsen av trygghet rubbas emellanåt kan stadsdelsexperten inte koppla det till någon specifik problematik i området. Det är snarare en manifestation av problem som existerar överallt i samhället, mot vilka INSP-området ingalunda är immunt. Det efterföljande citatet beskriver tryggheten mer konkret och innehåller karaktärsdrag som kan kopplas till de fysiska aspekterna av den sociala oordningsmodellen, vilken har beskrivits tidigare i denna rapport. Frånvaron av sprejade väggar och nedskräpning i en även i övrigt fin och välordnad miljö är i detta avseende fysiska indikatorer på ett område som erbjuder tidsrumsliga möjligheter till trygghet.

Sammanfattning

Kortfattat kan man säga att individuella möjligheter i INSP-området har identifierats främst kring hur kultiveringen av platsidentiteter främjas utifrån områdets fysiska miljö men även i relation till utbildningsmöjligheter och upplevd trygghet. Begränsningar har primärt identifierats i friheten att välja bostad inom området, vilket rör indikatorerna ekonomi och etnicitet, och i viss mån i hur individer kan röra sig fritt in i och ut ur området när de inte färdas med bil.

Begränsningar och möjligheter på social nivå

I detta avsnitt ligger fokus på tidsrumsliga relationsbegränsningar, alltså begränsningar och i förlängningen även möjligheter för individer i INSP-området att samverka och interagera med andra individer och grupper. Analysen av just förutsättningarna för människor att mötas är viktig för att bättre förstå blandpotentialen i området.

Socioekonomiska indikatorer

Förekomsten av olika typer av bostäder skapar både begränsningar och möjligheter i vilka möten mellan människor som kan ske i det direkta närområdet. Stadsdelsexperterna beskriver att de i stor utsträckning bor bland människor med liknande socioekonomisk status som de själva.

> *Ofta är det ju sådana som har flyttat ur sina villor i Skoftebyn – det är väldigt många man känner igen, som har bott i villa innan, som nu bor granne med en i bostadsrätt – så på det viset är det ju ganska homogent.*

> *Vi är ganska likadana, vi som bor i Skoftebyn.*

Utifrån ett tidsrumsligt perspektiv tyder stadsdelexperternas utlåtanden på att bebyggelsen i INSP-området begränsar de sociala kontakterna mellan människor från olika socioekonomiska grupper. Deltagarna uppfattar i mångt och mycket att det är samma grupp människor man möter i vardagen, även om man flyttar till ett annat bostadsområde inom området.

När det gäller etnicitet beskriver de stadsdelsexperter som bor i Norra Skoftebyn att området länge har varit relativt homogent. Specifikt uppfattar en av stadsdelsexperterna att området fram till nu har varit bebott av personer med svensk bakgrund, men att det är något som håller på att förändras.

> *Invandrargrupperna börjar ju etablera sig, och det verkar som om de smälter in rätt bra i miljön faktiskt. En har ju alltid Kronogården i bakhuvudet och det är klart, där ser en ju att det inte är på samma sätt. Om man säger så, det är inget du märker här att de har invandrarbakgrund, det är ingen skillnad. Ja, på något sätt lever de nog mer som vi gör, eller är mer lika oss.*

Ovan ser vi att det tidigare funnits en tidsrumslig relationsbegränsning kopplad till boendeform och etnicitet inom området, men att det nu finns möjlighet för människor med olika etniska bakgrunder att mötas i det direkta närområdet. Det är dock så att det fortfarande finns en relationell begränsning kopplad till ekonomisk standard: sammansättningen av personer är fortfarande enhetlig sett till ekonomisk standard och boendeform.

Även om möjligheterna till interagerande mellan människor med olika etnisk bakgrund har blivit större finns uppfattningen att det är en betydligt större blandning av människor med olika etnisk bakgrund i områdets hyresrätter än i dess villor och bostadsrätter. Ett yttrande från en stadsdelsexpert som bor i ett hyresrättsområde beskriver en etniskt blandad tillvaro.

> *[Där] jag bor känner jag en svensk kvinna […] och en indisk kvinna. En familj från Afghanistan. Och en som är gift med en svensk. Jag är osäker på var hon är ifrån, men hon är arab i alla fall. De bor i min byggnad. I byggnaden bredvid bor en syrisk familj och en irakisk familj. Resten är svenskar. I den tredje byggnaden bor en libanesisk familj och sedan är resten svenskar.*

Utifrån vad stadsdelsexperten diskuterar finns det ur ett tidsrumsligt perspektiv störst möjligheter för människor som bor i områdets hyresrätter att interagera med människor med olika etnisk bakgrund. Eftersom möjligheten till möten med människor i en annan situation än sin egen är att betrakta som mest tidsrumsligt begränsad i de bostadsområden som domineras av villor och bostadsrätter kan ekonomisk standard ses som mer relationsbegränsande än etnicitet.

Utbildning

Områdets begränsade möjligheter till möten med människor med annan bakgrund och levnadssituation till trots ser stadsdelsexperterna skolan som en möjlighet för barn med olika bakgrund att mötas.

> *Så vi var väldigt nöjda med att våra barn hade [skol]upptagning till Hjortmossen, för Hjortmossen […] speglar mycket bättre hur Trollhättan ser ut som helhet. […] De har flera olika nationaliteter i sin klass, redan från första klass. […] Det är ju så vårat samhälle ser ut, och jag uppfattar det som positivt att man får med sig det från skolgången.*

Skolan kan utifrån ett tidsrumsligt perspektiv utgöra en viktig plattform för individen att interagera med andra. Där kan barn med relationella begränsningar kopplade till boendesegregation möta andra barn. Det förutsätter dock att föräldrar och barn inte väljer bort skolor med blandpotential, vilket är ett fenomen som beskrivs i fokusgruppsintervjuerna.

> *– Barn från Skoftebyskolan kommer ju sedan vidare till Sylteskolan. Alltså, vi har ju högstadiet där.*
>
> *– Där blir det lite smältdegel.*
>
> *– Där kommer det att hända något, ja…*
>
> *– Där blir det nog en större blandning…*
>
> *– Om man inte väljer något annat, vilket vi gjorde i våran familj.*

Skolans förutsättningar att vara en viktig arena för människor med olika etniska bakgrunder och socioekonomiska förutsättningar att mötas och lära känna varandra begränsas något av det fria skolvalet, då föräldrar av olika anledningar tenderar att välja bort de skolor där möjligheten till möten över ekonomiska, etniska och sociala gränser är som störst.

Som komplement till grundskolorna dit områdets barn tillhör finns en hel del fritidsaktiviteter för barn och unga. Kulturskolan N3 är ett exempel på en plats inom INSP-området där relationella möjligheter finns tillgängliga.

> *[För oss] som har barn börjar det kanske komma att Kulturskolan ligger väldigt nära. Om man gillar musik, dans och kreativa grejer så är det ju ett guldläge.*
>
> *Någonting som saknas om man pratar om integration är en träffpunkt på något vis, men det är i och för sig N3 då… fast på N3 är det ju inte mycket heller. De har ju problem att få hit elever från andra stadsdelar, vet jag.*

Alla N3:s kurser är kostnadsfria för barn och unga vuxna folkbokförda i kommunen, och i det övre citatet kan verksamheten förstås som en tidsrumslig möjlighet att interagera med andra individer och grupper. I det nedre citatet identifierar stadsdelsexperten dock en begränsning i och med att integrationen inte är särskilt utvecklad på N3 idag. Ur ett tidsrumsligt perspektiv finns dock etablerade utbildnings- och utvecklingsplattformar där unga inom INSP-området erbjuds möjligheter att samverka. Vad som begränsar de relationella möjligheterna är enligt stadsdelsexperterna en ovilja ifrån ”utomstående” att ta sig dit för att ta del av dem.

Platsidentitet, tillhörighet och trygghet

Som beskrivits ovan upplever stadsdelsexperterna på individnivå området som tryggt och trevligt, till viss del på grund av relationerna till andra människor som i sin tur blir tongivande för platsidentiteten.

> *Nej, det är säkert människorna också. Och som sagt min hund. Jag känner mig aldrig otrygg egentligen, vad jag än gör. […] Men det är säkert en blandning av hur området är och att man känner igen de som bor här […] även om man inte vet vad alla heter och inte känner dem privat så känner man dem till utseendet och hejar. Det är väldigt trevligt, tycker jag, att [till och med] väldigt många […] som bor i de andra husen hälsar och vinkar när de kör förbi med bilen.*
>
> *I varje fall vi där uppe, för vi är grannar som är närmare så vi pratar ju. Det är inte så att vi springer in till varandra, men det blir ju det vanliga pratet över staket och så.*

Sett utifrån ett tidsrumsligt perspektiv finns det enligt stadsdelsexperterna goda förutsättningar att interagera. Det utgör en stabil grund för de sociala anknytningar som skapar en känsla av trygghet och för de känslo-

Två olika bostadsområden.

mässiga aspekterna av platsidentitet att kultiveras. Men områdets trivselmöjligheter identifieras samtidigt utifrån en avsaknad av vissa typer av interaktion med andra människor. Man anses behöva få vara sig själv och leva sitt liv utan att någon blandar sig i, och förutsättningen att helt kunna avsäga sig relationer med omgivande människor lyfts fram som en trivselfaktor.

> *Jag har inget behov av att lära känna folk. Det är inte det att jag har något emot att lära känna folk, men det är rätt skönt att bara få existera liksom. För hemma är hemma och då ska det inte vara så mycket krav, tänker jag. Då ska man kunna gå runt där i sina bästa mysbyxor med hål i.*

> *Jag upplever inte några konflikter i alla fall. […] Det är ju ett segregerat område på det viset att det är de välbeställda som bor här. Så att de här motsättningarna […] mellan sådana som har kommit från andra länder och så, de existerar inte i det område där jag bor. Utan det är ju mer på Kronogården […] Vi skulle behöva integrera det mer, men nu […] det blir ju inte så.*

Begränsandet av interaktioner med andra människor kan alltså i lika stor utsträckning som möjliga interaktioner bidra till trygghet och trivsel. Begränsningarna och möjligheterna verkar således i någon form av harmoni och det känslomässiga formandet av platsidentiteten är inte nödvändigtvis socialt relationell utan framstår mer som en effekt av möjligheten att få välja huruvida man vill samverka med andra eller inte.

Eftersom vissa grupper, till exempel unga vuxna och studenter, är underrepresenterade i området är möjligheten att interagera med dessa begränsad. Stadsdelsexperterna beskriver också att interaktion över generationsgränserna inte sker i någon större utsträckning.

> *Vi delar upp oss väldigt mycket i olika skolådor och umgås väldigt lite över generationsgränserna, till exempel.*

Tidsrumsliga begränsningar att bli inkluderad inom platsidentiteten identifieras av stadsdelsexperterna i form av att de som lever utifrån de lokala normerna får leva i fred utan negativa interaktioner, medan de som avviker från normen inte åtnjuter samma möjligheter.

> *Jag kan tänka mig att muslimska familjer med yttre symboler som slöjor och så där skulle få grannarnas blickar på sig och att det skulle pratas. […] Därmed inte sagt att de inte kan trivas, men sedan när man har lär känna dem trivs de ju säkert och känner att de är välkomna. Men jag tror att det skulle vara diskussioner innan de flyttade in, eller precis när de flyttar in: ”Oj, här kommer de.” Att det precis som i alla delar av samhället finns rasism eller en rädsla för det som är annorlunda.*

Här framgår att xenofobi och rasism kan ligga till grund för begränsande relationella förutsättningar i det tidiga skedet av förändring, men att möjligheterna sannolikt skulle förbättras över tid. Frågan som kvarstår är ifall inkluderingen skulle ta sig formen av assimilering eller integrering.

Sammanfattning

Sammantaget gör den geografiska fördelningen av olika boendeformer inom INSP-området att det skapas begränsningar för människor från olika socioekonomiska grupper att mötas. Närliggande skolor skulle kunna utgöra en potentiell mötesarena för barn och unga från olika delar av området beroende på hur upptagningsområdena ser ut. Även kulturskolan N3 utgör en möjlighet för barn och unga från olika delar av staden att mötas då deras aktiviteter är kostnadsfria för dem. Platsidentiteten är ur det sociala perspektivet mycket komplex och den homogena sammansättningen av människor skapar både begränsningar och möjligheter i området.

Begränsningar och möjligheter på samhällsnivå

Till skillnad från tidigare avsnitt som har utgått från individen respektive relationen mellan individer och grupper fokuserar detta avsnitt på de auktoritetsbegränsningar som sker på samhällsnivå. Med det sagt kan nivåerna inte helt skiljas från varandra.

Auktoritetsbegränsningarna är uppbyggda av externa maktfaktorer som påverkar individens rörelse och aktivitet i tidsrummet. Det kan vara lagar och regler men också normer och värderingar. I INSP-området tar auktoritetsbegränsningarna sin form i till exempel Innovatumområdets öppettider och faciliteter som kräver medlemskap. Andra platser kräver en viss konsumtion för att individen ska få uppehålla sig där, till exempel restauranger och kaféer.

Socioekonomiska indikatorer

En individuell begränsning som även utgör en auktoritetsbegränsning är den begränsade tillgången till bostadsmarknaden och möjligheterna till mobilitet på den. I området finns fler villor och bostadsrätter och färre hyresrätter, och stadsdelsexperterna diskuterar även områdets brist på studentbostäder, andra billigare bostäder och äldreboenden. Diskussionerna sker dock mestadels ur ett utifrån perspektiv, då de flesta har fått tillgång bostadsmarknaden tack vare sin ekonomiska status.

> *När folk går isär vill de ofta bo kvar i Skoftebyn för barnens skull, men det är svårt att hitta hyreslägenheter eller bostadsrätter.*

> *Man klarar sig väl rätt bra som äldre i Skoftebyn. Det finns ju hemtjänst. […] Men klarar man sig inte [med det], då får man nog lämna Skoftebyn.*

Som tidigare beskrivits har de allra flesta sökt sig till INSP-området på grund av de fysiska omgivningarna men sociala faktorer, såsom att området upplevs som tryggt, spelar också in. Att tvingas flytta från ett område som man aktivt valt och trivs i för att där inte finns något äldreboende är ur det tidsrumsliga perspektivet en betydande auktoritetsbegränsning.

Utbildning

Ur det tidsrumsliga perspektivet kan tillgång till utbildning på olika nivåer ses som en möjlighet för området. Högskola, gymnasium, grundskola och förskola är inte alla representerade i INSP-området men finns i nära anslutning till det. Däremot är inte alla program representerade på högskolan i staden, vilket gör att vissa pendlar eller väljer att flytta dit utbildningen finns tillgänglig. Stadsdelsexperterna diskuterar dock utbildning främst inom förskola och grundskola. Sådana finns i området och några nämner att de har valt att bo där just för möjligheten att ha sina barn på en skola i närheten.

> *Dessutom har man byggt förskolan Loket här. Det behövs i Skoftebyområdet eftersom det sker en sorts generationsskifte, för det har ju pågått en tid att äldre säljer sina hus till […] barnfamiljer.*

Platsidentitet, tillhörighet och trygghet

Mer subtila auktoritetsbegränsningar utgörs av normer och värderingar som kan vara svåra att identifiera. I samtalen med stadsdelsexperterna kommer de dock upp ganska frekvent och då handlar det framför allt om en uppfattning av människorna i området och hur de passar in eller inte passar in, men även hur det egna jaget står i förhållande till accepterade normer.

> *Man ska inte märkas, man ska inte låta och bröta för mycket. Man ska […] sköta sitt, liksom.*

Nu tycker jag att det passar mig bra att bo här. Jag passar någorlunda in i mallen. För det är nog så – i alla fall kunde jag uppleva det så när jag var ung och flyttade härifrån – att det gäller att hålla sig inom mallen. Det är nog inte så lätt om man sticker ut.

Det finns även uppfattningar om att materiella symboler används som markörer för tillhörighet respektive utanförskap.

Jag tänker att det kanske är för att jag som ensamstående känner att jag skiljer mig från kärnfamiljsnormen och försöker kompensera för det. [...] Det är svårt att stå emot […] I alla områden finns någonting som markerar tillhörighet.

Både sådana tydliga normer för hur man som invånare bör och får vara och olika yttre symboler skapar möjligheter men i än större utsträckning begränsningar. Bilden av området som konformt, av att vissa individer ”passar in bättre” än andra, leder vidare till stadsdelsexperternas iakttagelse att vissa människor inte uppehåller sig i området. En anledning till det anses vara den typ av aktiviteter som anordnas, framför allt i Innovatumområdet.

Det finns ju ytor här i Innovatum District, med både kaféer och annat, så där skulle man kunna träffas. […] Men det är inga internationella matlagningsfestivaler direkt, utan mer EM i ostronöppning och vinmässa.

Stadsdelsexperten ger i citatet ovan uttryck för att aktiviteterna som arrangeras i området är riktade mot en smal publik och således inte är inkluderande. Det förstås därför som en auktoritär begränsning av möjligheterna att kultivera en platsidentitet i området. Innovatumområdet är ett tidsrumsligt begränsat område. I linje med vad stadsdelsexperten ger uttryck för ovan beskrivs det ofta utifrån de aktiviteter som sker där, men det beskrivs även i relation till att området blir folktomt under de tider då näringsidkare och aktivitetslokaler håller stängt.

Om någon skulle jaga mig finns det ingenstans att ta vägen. Och det finns inga ögon nattetid.

Att samtliga aktörer i ett område har ett utbud som är tillgängligt uteslutande på dagtid är auktoritärt begränsande och ger, som uttryckt i citatet ovan, implikationer för upplevelsen av trygghet.

En annan auktoritetsbegränsning i INSP-området är det stundande kanalbygge som påverkar både det fysiska rummet och såväl känslorna de boende har kring sitt närområde och deras möjligheter att röra sig i det.

Jag oroar mig lite för det här kanalbygget som kommer nu, för att det kommer att bli väldigt mycket oavsett vilken väg man väljer. Det kommer förmodligen att bli väldigt mycket byggtrafik, sprängningar och så.

När man börjar diskutera det här med ett utvecklat kanal- och slussystem känner vi att vi bor jävligt bra där vi bor [en bit ifrån kanalen]. Det är ju en osäkerhetsfaktor för det hela det området inom en 20-årsperiod eller vad det kan ta för att få klart det där…

Även om det stundande kanalbygget inte hotar vare sig den enskilda stadsdelsexperten eller området som helhet upplevs det begränsa utrymmet för aktiviteter.

Demokrati och deltagande

Med hänvisning till den tidsrumsliga modellen fokuserar avsnittet om begränsningar och möjligheterna när det gäller deltagande och demokrati i INSP-området främst på relationen individ–kommun, men även på individens egna initiativ och möjligheter till deltagande. Det tar sig uttryck i ett mer informellt samhällsengagemang snarare än exempelvis ett formellt valdeltagande. I citatet nedan exemplifieras det med ett initiativ som togs i samband med de relativt höga flyktingströmmar som kom till Sverige 2015.

Alla systemkollapser var oerhört långt ifrån oss i alla fall. Och då engagerade jag mig tillsammans med sex–sju vänner i att vara värd […] för de som kom hit våren 2015. Så vi var sex eller sju tjejer som träffade ett gäng på sex till sju kvinnor, eller tjejer, från Syrien och Palestina, och någon från Iran. […] Någon gång träffades allihop hos mig, någon gång hos någon annan. Så det händer ju att vi gör försök till integration i Skoftebyn också.

Civilsamhället är utifrån den tidsrumsliga auktoritära nivån en aktör inom den informella makten, och engagemanget som uttrycks ovan visar att det och dess värdegrund möjliggör en inkluderande samhällsstruktur.

Stadsdelsexperterna beskriver även mer formella auktoritetsinteraktioner som de har haft i avsikt att påvisa upplevda säkerhetsbrister i miljön kring kommunala verksamheter.

Någonting väldigt konkret, som jag faktiskt har mejlat kommunen om, är trafiksäkerheten utanför N3 där barnen springer över gatan utan att det finns ett övergångsställe. Så där hade jag en liten mejlkonversation med… avdelningen på kommunhuset som sköter om trafikfrågor… och de hävdar att ett övergångsställe är en falsk säkerhet, att det gör att barnen känner sig trygga och därför inte ser sig för. […] Trafiksäkerheten just runt Innovatumområdet är inte bra.

Vi har inte haft något möte för att gå vidare med det, men jag har sett att de har satt upp skyltar, liksom […] ”från 06 till 17:30”, så det finns. Det är jag jätteglad för.

Stadsdelsexperterna visar upp en bild av att det finns tillgängliga kontaktvägar till kommunen, både direkt till ansvarig förvaltning och genom dess representanter, såsom förskolornas anställda. De uttrycker också att kommunen ger respons när invånare kontaktar dem, och sammantaget möjliggör denna kommunikation deltagande i kommunens utvecklingsarbete.

Interaktion mellan individ och kommun sker även i form av samtal om slussområdet.

Det finns en Facebookgrupp, ”Skoftebybor diskuterar slussarna” tror jag den heter, och den har ett väldigt tydligt ställningstagande eftersom […] det pratas om att det är 30–40 hus som kommer att behöva rivas […] Det är en väldigt aktiv grupp […] frågan engagerar verkligen och de flesta av de som driver den är ju direkt berörda […] Det har vajat lite fram och tillbaka kring hur kommunikationen mellan kommunen och Trafikverket egentligen har varit, om det har blivit missuppfattningar…

Facebookgruppen, som inte uteslutande rör INSP-området utan även intilliggande områden, visar på ett engagemang hos invånarna. Tidsrumsligt förstås det som en möjlighet då det visar på deltagande i relationen med en extern maktfaktor, i det här fallet den offentliga makten.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan man se auktoritära begränsningar i bostadsbeståndet, då det saknas äldreboende och tillräckligt med hyresrätter. En av INSP-områdets möjligheter är att kommunen erbjuder förskolor och skolor i eller i nära anslutning till det. Informella normer kan i vissa fall möjliggöra kultivering av en platsidentitet, men i än högre grad verkar de begränsande. Vidare begränsas platsidentiteten auktoritärt av att arrangemang riktas till en smal publik och av att det saknas regelbundna aktiviteter på kvällstid. Det begränsar i sin tur upplevelsen av trygghet. Den tidsrumsliga analysens auktoritära nivå illustrerar dock att det i området finns ett uttalat samhällsengagemang och en tilltro till den offentliga makten. Auktoritetsbegränsningar såsom det stundande slussbygget bidrar med möjligheter att föra människor samman och i förlängningen skapa ett ökat deltagande i samhället.

AVSLUTANDE DISKUSSION

Tidsrumsliga begränsningar och möjligheter

I analysen behandlades individnivå, social nivå respektive samhällsnivå var för sig. Här behandlas de som helhet som tidsrumliga begränsningar och möjligheter.

Socioekonomiskt sett uttrycker stadsdelsexperterna att INSP-området är tidsrumsligt begränsat på grund av förhållandet mellan boendeformer och ekonomi. Framför allt återspeglas det i antalet hyresrätter. Enligt stadsdelsexperterna är de för få, och de som finns är byggda inom några få avgränsade områden. Det gör att invånare som har mindre, eller helt saknar, ekonomiska tillgångar i hög grad blir bosatta i kluster och därmed begränsas i sina möjligheter att bosätta sig varsomhelst i området. Kombinationen av för få hyresrätter och höga fastighetspriser uppfattas också tidsrumsligt begränsa möjligheten att göra bostadskarriär inom området.

Även etnicitet uppfattas som tidsrumsligt begränsande. Begränsas gör de med utländsk bakgrund i allmänhet, och nyinvandrade grupper i synnerhet. Det tar sig uttryck i relation å ena sidan till var inom området man kan bosätta sig, å andra sidan till platsidentitet och trygghet, då rådande normer och en upplevd osäkerhet gentemot de som inte passar in begränsar den etniska inkluderingen. Här anas dock en utveckling som antyder att dessa begränsningar på sikt kan minska.

Stadsdelsexperterna ger uttryck för att utbildning skapar tidsrumsliga möjligheter. Området erbjuder flertalet skolor och förskolor som uppfattas hålla god kvalitet och dessutom identifieras mer okonventionella utbildningsmöjligheter. Utbildningsinstitutionerna betraktas också som plattformar där barn och ungdomars interagerande mellan olika etniska bakgrunder möjliggörs. Det fria skolvalet identifieras dock som potentiellt begränsande i detta avseende.

Även platsidentiteten anses till stor del främjas av INSP-områdets förutsättningar. Speciellt områdets fysiska miljö, kommunikationsnätverk och kringliggande natur bidrar enligt stadsdelsexperterna till goda möjligheter att kultivera en platsidentitet. En upplevd valfrihet i relation till hur man förhåller sig till medmänniskan bidrar med möjligheter att kultivera den känslomässiga sidan av platsidentiteten. Dock

Forskarteamet på plats i Innovatumområdet.

uttrycks även begränsningar i och med att platsidentiteten kan vara exkluderande utifrån rådande normer och resursfördelning.

INSP-områdets förutsättningar skapar enligt stadsdelsexperterna också möjligheter till upplevd trygghet. Även här bidrar både den fysiska och den relationella miljön. Dock upplevs tryggheten i området som begränsad under kvällar och nätter, då verksamheter håller stängt. Vidare begränsar den fysiska miljö som omger området tryggheten för gång- och cykeltrafikanter, och rådande normer kan begränsa den för dem som inte anses passa in.

Slutligen ger stadsdelsexperterna uttryck för att de upplever goda möjligheter till deltagande i demokratiska processer. Det har endast behandlats på samhällsnivå, men både formella och informella aspekter har tagits upp. Stadsdelsexperterna upplever goda möjligheter att både kommunicera med den formella makten och organisera sig mot den om de anser att den inkräktar på deras tillvaro. Mer informellt finns möjligheter att organisera sig civilauktoritärt utifrån delade värdegrunder, vilket främjar en inkluderande samhällsstruktur.

Ett potentiellt blandområde?

Begreppet blandområde saknar en officiellt etablerad definition, men i studien avses det fysiska rummets potential att bli mindre segregerat. Idealtypen av ett blandområde är ett mikrokosmos av staden, där alla på ett eller annat sätt är representerade och inkluderade. Utifrån indikatorerna för ett blandområde diskuteras här blandpotentialen i INSP-området.

Indikatorn socioekonomi relaterar till utbudet av och tillgången till bostäder. Stadsdelsexperterna berättar om ett område där bostäderna är bra men dyra, men framför allt pekar de på den låga blandpotentialen – delvis för att de olika boendeformerna i mångt och mycket är separerade från varandra rent fysiskt, men också för att det saknas äldreboenden, studentbostäder och andra billigare boenden.

I relation till utbildning finns potential för skolan att agera som en arena för möten mellan människor, och även för blandpotential då skolornas upptagningsområde är större och mer blandat än bostadsområdena. Stadsdelsexperterna vittnar om ett bra utbud av skolor på samtliga nivåer, då förskolor och skolor finns i området och gymnasium och högre utbildning ligger i relativt nära anslutning till det. Fritidsaktiviteter såsom kulturskolan N3, som är kostnadsfri, skapar ytterligare möjligheter till möten.

Många stadsdelsexperter känner igen sig i och kan relatera till individer i sin direkta närhet, och platsens homogenitet är något som påverkar individens möjligheter till interaktion, etablering och kultivering av en platsidentitet. Platsidentiteten kultiveras utifrån både de relationer man har med andra människor och avsaknaden av oönskad interaktion. Bilden som stadsdelsexperterna målar upp är av ett område där man inte bör sticka ut för mycket och där det finns subtila regler och normer för hur man bör bete sig. Det gör att blandpotentialen blir begränsad. Föreställningen att bara vissa attribut och beteenden accepteras tar sig uttryck i en känsla av tillhörighet och trygghet men även i en känsla av oss och dem.

Utifrån indikatorerna för ett blandområde finns i INSP-området både begränsningar och möjligheter att bli mindre segregerat. I nuläget överväger begränsningarna möjligheterna, men om det arbetas med dem, inte minst genom att blanda bostadsbeståndet och erbjuda alla typer av bostäder, har området potential att bli mindre segregerat i framtiden.

En tidsrumslig modell för stadsrumsanalys

Trollhättans Stad har anlagt ett hela staden-perspektiv där segregation, speciellt bostadssegregation, ses som en angelägenhet för alla kommunens invånare. Med det som utgångspunkt har högskolans forskningsteam i denna studie använt och vidareutvecklat en tidsrumslig analysmodell med vilken det är möjligt att inkludera djupare kunskaper och erfarenheter från ett spektrum av invånare i kommunens utvecklingsarbete. En stadsrumsanalys med ett socialt perspektiv kräver en sammanvävd helhetssyn på invånarnas situation och analytisk verktygslåda med fokus på social hållbarhet.

Denna kvalitativa tidsrumsliga analysmodell kan användas för att förstå den komplexa verklighet som invånarna i ett specifikt område lever i och belysa områdets potential som blandområde. Kortfattat anses följande reflektioner kring den tidsrumsliga analysmodellen vara relevanta:

- Det är ett kvalitativt analysverktyg som fokuserar på lokala studier med individer ur en specifik målgrupp. Målet är inte att finna generellt gångbara svar utan att se den sammanvävda, komplexa verkligheten i ett område. En bredare målgrupp och/eller ett större område innebär en högre aggregeringsgrad, vilket minskar möjligheten att fånga det unika.

- Den analytiska matrisen från metodavsnittet kan användas för att identifiera, analysera och gruppera deltagarnas svar med fokus på en eller flera faktorer beroende på studiens intresseinriktning. Genom att jämföra resultat i matrisen är det möjligt att identifiera vilka begränsningar och möjligheter som är mer framträdande och varför de är det.

- För att ge ett helhetsperspektiv sammanknyter analysmodellen individnivå, social nivå och samhällsnivå med olika former av begränsningar (och därmed möjligheter). Ur ett kommunalt perspektiv kan formella auktoritetsbegränsningar ses som tongivande, men även kapacitets- och relationsbegränsningars påverkan på individens agerande är av stort värde i kommunal planering.

- Även om olika indikatorer diskuteras på olika nivåer i presentationen ovan kan individens begränsningar och möjligheter sällan relateras enbart till en specifik nivå. Individens verklighet är ett komplext livspussel där olika begränsningar och möjligheter är mer eller mindre sammanvävda, och det är just förståelsen för hur denna komplexitet upplevs av målgruppen som är relevant för att förstå hur invånare i ett speciellt område ser på begränsningar och möjligheter och varför de gör det.

Med hjälp av analysverktyget kan man identifiera och jämföra olika individers uppfattningar om hur olika faktorer, var för sig eller integrerat, påverkar begränsningar och möjligheter i ett område. Trollhättans Stad kan, i samverkan med kommunens invånare, använda verktyget för att identifiera åtgärder i det fysiska rummet som kan minska bostadssegregationen och öka den sociala hållbarheten och i förlängningen utveckla en realiserbar vision om Trollhättan som blandstad.

Som denna rapport visar är vägen mot idealet blandstad kantad av komplexitet. Det syns i relation till såväl strukturella förutsättningar som objektiva indikatorer, men också i stadsdelsexperternas subjektiva erfarenheter och upplevelser. Här har vi fokuserat på ett område som statistiskt sett både innehar blandområdesegenskaper och har potential att utveckla dem. Vad undersökningen visar är dock att om denna potentialitet ska kunna realiseras krävs fortsatt arbete, fortsatt utveckling och fortsatt förändring, vilket blir än mer relevant i ett hela staden-perspektiv.

Att såväl INSP-området som Trollhättan som helhet ska kunna uppfylla alla kriterier för blandområde respektive blandstad är naturligtvis en omöjlighet i dagsläget, men för att fortsatt röra sig mot det krävs satsningar på följande:

- att öka områdets demografiska heterogenitet för att främja utvecklingen av en blandstad för alla
- att öka kunskapen om informella normer som påverkar invånarnas möjligheter och identiteter samt attityder till och förväntningar på olika bostadsområden
- att utveckla möjligheterna att byta bostad inom ett (bland)område och tillgodose olika behov av att göra bostadskarriär genom ett brett utbud av hyres-, bostads- och äganderätter
- att göra området mer levande, med fler restauranger, kaféer, affärer och butiker som främjar rörelse och aktivitet både på dagen och på kvällen
- att utveckla en positiv platsidentitet och en tillhörighet som främjar ansvar och trygghet
- att genom skola och fritidsverksamhet utveckla möjligheter för barn och unga med olika etniska bakgrunder att skapa relationer
- att utveckla kommunikationskanaler kring fritidsaktiviteter för barn och unga.

REFERENSER

Assmo, P. (2015). ”A Time-geographic Appraisal for Local Sustainable Development.” *International Journal of Environmental, Cultural, Economic and Social Sustainability*, 1:15–26.

Assmo, P. **& Wihlborg**, E. (2012). ”An Alternative View of Integrated Sustainable Development Through a Time-Spatial Lens.” *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 3(12):87–96.

Assmo, P. **& Wihlborg**, E. (2014). Home: An Alternative Time-Spatial Concept for Sustainable Development. I D. Humphreys & S. S. Stober (red.), *Transitions to Sustainability: Theoretical Debates for a Changing Planet*. London: Common Ground Publishing.

Assmo, P. **& Wihlborg**, E. (2016). Political Entrepreneurship and Sustainable Growth in Rural Areas. I C. Karlsson, C. Silander & D. Silander (red.), *Political Entrepreneurship*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Boverket (2010). *Socialt hållbar utveckling – en kunskapsöversikt*. Regeringsuppdrag IJ2009/1746/IU. Stockholm: Boverket.

Börjeson, L. (2018). *Mångfald och segregation i Sverige* [PDF]. Hyresgästföreningen. Tillgänglig från: https://www.hyresgastforeningen.se/globalassets/faktabanken/rapporter/2018/mangfald-och-segregation-i-sverige.pdf [åtkommen 2021-11-02].

Fukuyama, F. (2018). *Identity: Contemporary Identity Politics and the Struggle for Recognition*. London: Profile Books.

Gellner, E. (2006). *Nations and Nationalism*, andra upplagan. Oxford: Blackwell Publishing.

Hemnet (2022). *Alla slutpriser för bostäder – Skoftebyn, Trollhättans kommun* [online]. Tillgänglig från: https://www.hemnet.se/salda/bostader?location_ids%5B%5D=474430&page=1 [åtkommen 2022-02-16].

Hägerstrand, T. (1970). ”What about people in Regional Science?” *Papers of the Regional Science Association*, 24:6–21.

Hägerstrand, T. (1985). ”Time-geography: Focus on the Corporeality of Man, Society, and Environment.” *The Science and Praxis of Complexity*, 3:193–216.

Hägerstrand, T. (1991). Tidsgeografi. I T. Hägerstrand, G. Carlestam & B. Sollbe (red.), *Om tidens vidd och tingens ordning*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning.

Hägerstrand, T., **Ellegård**, K. **& Svedin**, U. (red.) (2009). *Tillvaroväven*. Stockholm: Forskningsrådet Formas.

Innovatum Science Center (2022). *Om Innovatum Science Center* [online]. Tillgänglig från: https://innovatumsciencecenter.se/om-innovatum-science-center [åtkommen 2022-02-16].

Järnbert, M. **& Öhrvall**, R. (2003). Det svenska valdeltagandet. I J. Vogel (red.), *Välfärd och ofärd på 90-talet*, sid. 325–334 [e-bok]. Stockholm: Statistiska centralbyrån. Tillgänglig från: https://richardohrvall.rbind.io/sv/publication/2003_6_svenska_valdeltagandet [åtkommen 2022-02-09].

Karlsson, E., **Westin-Lundqvist**, W., **Rudström**, H., **Assmo**, P. **& Sunnemark**, F. (2021) *Ungas vardag i Trollhättan: ungdomars bildberättelser under coronapandemin* [elektronisk]. Rapporter i korthet. Trollhättan: Mångfaldscentrum, Högskolan Väst. Tillgänglig från: https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1563383/FULLTEXT01.pdf [åtkommen 2021-06-21].

Kornhall, P. (2019). *Fem Kännetecken för en bra skola* [online]. Tillgänglig från: https://skolvarlden.se/bloggar/kornhall/fem-kannetecken-en-bra-skola [åtkommen 2022-02-01].

Legeby, A., **Berghauser**, M. **& Pont**, M. (2015). *Dela[d] stad: stadsbyggande och segregation. Del 2. Metoder: sociala stadsbyggnadsanalyser.* TRITA-ARK-Forskningspublikationer 2015:3. Stockholm: Skolan för arkitektur och samhällsbyggnad, Kungliga Tekniska Högskolan.

Nash, M. (1996). The Core Elements of Ethnicity. I J. Hutchinson & A. D. Smith (red.), *Ethnicity*, sid. 24–27. Oxford: Oxford University Press.

SCB (2021a). *Antal personer efter region och upplåtelseform. År 2015–2020* [online]. Statistiska centralbyrån. Tillgänglig från: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__HE__HE0111__HE0111YDeSo/HushallT33DesoN [åtkommen 2021-11-02].

SCB (2021b). *Befolkning 25–64 år efter region och utbildningsnivå. År 2015–2020* [online]. Statistiska centralbyrån. Tillgänglig från: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__UF__UF0506__UF0506YDeso/UtbSUNBefDesoRegso [åtkommen 2021-11-04].

SCB (2021c). *Ekonomisk standard, andel av befolkningen per inkomstklass efter region. År 2011–2020* [online]. Statistiska centralbyrån. Tillgänglig från: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__HE__HE0110__HE0110I/Tab3InkDesoN [åtkommen 2021-11-08].

SCB (2021d). *Folkmängden per region efter utländsk/svensk bakgrund och kön. År 2015–2020* [online]. Statistiska centralbyrån. Tillgänglig från: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BE__BE0101__BE0101Y/FolkmDesoBakgrKonN [åtkommen 2021-11-02].

SCB (2021e). *Låg respektive hög ekonomisk standard efter region och ålder. År 2011–2020* [online]. Statistiska centralbyrån. Tillgänglig från: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__HE__HE0110__HE0110I/Tab4InkDesoN1 [åtkommen 2021-11-04].

SCB (2021f). *DeSO – Demografiska statistikområden* [online]. Statistiska centralbyrån. Tillgänglig från: https://www.scb.se/hitta-statistik/regional-statistik-och-kartor/regionala-indelningar/deso---demografiska-statistikomraden [åtkommen 2021-11-04].

SCB (2021g). *DeSO i Statistikdatabasen* [online]. Statistiska centralbyrån. Tillgänglig från: https://scb.se/hitta-statistik/regional-statistik-och-kartor/regionala-indelningar/deso---demografiska-statistikomraden/deso-tabellerna-i-ssd--information-och-instruktioner [åtkommen 2021-11-02].

SCB (2022). *Kommuner i siffror* [online]. ”Trollhättan.” Statistiska centralbyrån. Tillgänglig från: https://kommunsiffror.scb.se/?id1=1488&id2=null [åtkommen 2022-02-09].

Segregationsbarometern (2021a). *Trollhättan* [online]. Tillgänglig från: https://segregationsbarometern.delmos.se/kommun/trollhattan [åtkommen 2021-11-02].

Segregationsbarometern (2021b). *Vanliga frågor och svar* [online]. ”Vad säger det socioekonomiska indexet?” Tillgänglig från: https://segregationsbarometern.delmos.se/vanliga-fragor-och-svar/# [åtkommen 2021-11-03].

Segregationsbarometern (2021c). *Vanliga frågor och svar* [online]. ”Varför finns det inte statistik i Segregationsbarometern som visar etnisk segregation?” Tillgänglig från: https://segregationsbarometern.delmos.se/vanliga-fragor-och-svar/# [åtkommen 2021-11-02].

Segregationsbarometern (2021d). *Vanliga frågor och svar* [online]. ”Varför finns det just ojämnlikhetsindex och områdestyper i Segregationsbarometern?” Tillgänglig från: https://segregationsbarometern.delmos.se/vanliga-fragor-och-svar/# [åtkommen 2021-11-03].

Shao, Y. (2014). *Local Identity Identification and Assessment: The Theory, Methodology and Practice of Discovering Local Identity in Yantai, China*. Doktorsavhandling. Sheffield: University of Sheffield.

Sunnemark, L., **Sunnemark**, F. **& Assmo**, P. (2021). *Segregationen i Trollhättan: en lägesrapport*. Rapporter i korthet. Trollhättan: Mångfaldscentrum, Högskolan Väst.

Svensk mäklarstatistik (2022). *Trollhättan* [online]. Tillgänglig från: https://www.maklarstatistik.se/omrade/riket/vastra-gotalands-lan/trollhattan [åtkommen 2022-02-16].

Trollhättans Stad (2021). *Trollhättans Stad har fått miljonbelopp i bidrag för arbete med segregationen* [online]. Tillgänglig från: https://www.trollhattan.se/startsida/aktuella-nyheter/trollhattans-stad-har-fatt-miljonbelopp-i-bidrag-for-arbete-med-segregation [åtkommen 2021-11-02].

Trollhättans Stad (2022a). *3. Skoftebyn* [PDF]. Tillgänglig från: https://www.trollhattan.se/globalassets/dokument/bygga-bo-och-miljo/stadsbyggnad/kulturmiljoprogram/skoftebyn.pdf [åtkommen 2022-02-11].

Trollhättans Stad (2022b). *För ett jämlikt Trollhättan: strategi för social hållbarhet* [PDF]. Tillgänglig från: https://www.trollhattan.se/globalassets/dokument/kommun-och-politik/planer-och-styrdokument/strategier/strategi-for-social-hallbarhet.pdf [åtkommen 2022-02-21].

Umeå kommun (2020). *Umeås stadsdelar – så står det till! Sociala stadsrumsanalyser och stadsdelsbeskrivningar som underlag till gestaltning av livsmiljöer för välbefinnande, tillit och trygghet.* Rapport. Umeå: Umeå kommun.

Valmyndigheten (2021). *Valpresentation 2018* [online]. ”Statistik.” Tillgänglig från: https://data.val.se/val/val2018/statistik/index.html [åtkommen 2021-11-02].

Zhao, J. S., **Schneider**, M. **& Thurman**, Q. (2002). ”The Effect of Police Presence on Public Fear Reduction and Satisfaction: A Review of the Literature.” *The Justice Professional*, 15(3): 273–299.

Redigering och formgivning: Josefine Aspenstrand

Samskapande hållbar samhällsutveckling (SHS) är ett tvärvetenskapligt forskningsteam vid Högskolan Väst som leds av professor Per Assmo och docent Fredrik Sunnemark. Teamet inkluderar seniora forskare, doktorander, forskningsassistenter och forskningspraktikanter med olika ämnesbakgrund. Grundat i en profil av arbetsintegrerat lärande (AIL) syftar SHS till att, i nära samverkan med olika samhällsaktörer, utveckla nya perspektiv på och former för gränsöverskridande tillämpad samverkansforskning som kan bemöta olika samhällsutmaningar för en demokratisk, resurseffektiv, jämlik, inkluderande och socioekonomiskt hållbar samhällsutveckling på allt från lokal till internationell nivå.

Tidigare rapporter i korthet

Det arbetsintegrerade lärandets techne och episteme
Hälsofrämjande integration
Hälsofrämjande integration och jämlik folkhälsa
Sektorsövergripande kartläggning för att minska och motverka segregation i Trollhättans Stad
Låga skolresultat i socialt utsatta områden
Kompetensutveckling för kunskapsförsörjning inom skolan
Segregationen i Trollhättan
Ungas vardag i Trollhättan
Kunskap och lärande genom projektsamverkan – utmaningar och möjligheter

HÖGSKOLAN VÄST

MED STÖD AV DELEGATIONEN MOT SEGREGATION

Trollhättans Stad

Per Assmo, Högskolan Väst
per.assmo@hv.se

Samhällsbyggnadsförvaltningen, Trollhättans Stad
samhallsbyggnad@trollhattan.se